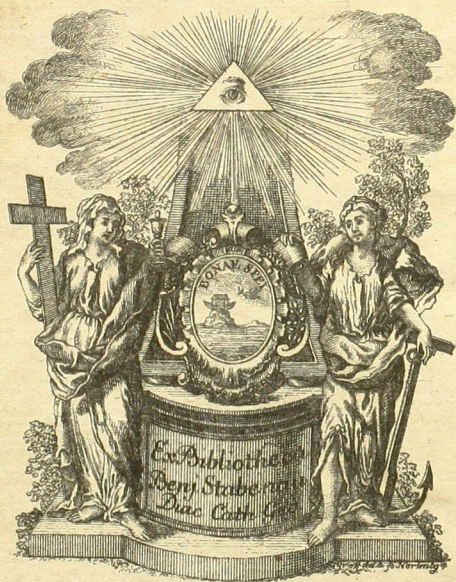

Alten
Kirche
IS
Kirchen
ANICA

Liber rarior.

1. Ein
2. Ein
3. Ein
4. Ein
5. Ein
6. Ein
7. Ein

OMINA BRUTA.

SELI
RELATIO CURIOSA

PHYSICO-THEOLOGICA

I. DE SCRIPTURA IN FENESTRIS

DIOECESeos INSTIRBURGENSIS

INVENTA.

II. DE LAPIDE IN PRÆDIO PER-
ILLUSTRIS COMITIS DE DENHOF,

Friedrichstein reperto cum Signatura

O. C. D.

III. DE FUNGO MUNDUM MULIE-
BREM, QUO CAPUT ORNANT

EXHIBENTE.

IV. DE SEGMENTO ELECTRI,

FIGURAM VIRI GRANDÆVI

REPRÆSENTANTE.

Quâ

In signaturarum Originem

Causasque inquiritur & vana

diluuntur Omina.

SOCIETATIS SCIENTIARUM

Membroi. *e. D. Mollen, Theol. Reform.*

Anno M. DCC IV.

PERILLUSTRI AC GENEROSO
DOMINO

DOMINO
OTHONI MAGNO
COMITI
DE DENHOF,
FORTALITII MEMELENIS
GUBERNATORI
ET
CHILIARCHÆ

DOMINO SUO CLEMENTISSIMO

Relationes has
D.D.D.

C. M.

OMNIA CUM DEO

OTHONI COMITI	DENHO-
	FIANO,
OPTIMO	CHILIARCHÆ DUCIQUE,
ORIENTUR	COELITUS DONA.
ORBIS	COELIQUE DOMINUS
OMNES	CALAMITATES DECLINET.
OMNIA	CONGRUA DET.
OMNIPRÆSENS	CUSTOS DEUS,
OBEDIENTIS	CUSTODIAT DOMUM.
OECONOMIÆ	CARITAS DESIT.
OLESCANT	CAMPI DIVITIIS,
OMNIGENAE- QUE	CONGERIE DESIDERABI- LIUM.
OBVIAS	CRUCES DEMAT.
ONERA	CURÆQUE DIFFUGIANT.
OCULIS	CERNAT DELICIAS.
OMNIPOTENS	COMPENSET DAMNA.
OPIBUS	CRESCANT DITIONFS.

A 2

OTHO

OTHO	COGNO-	DENHOF,
	MINE	
OPTABILIS	CANDIDUSQUE	DUCTOR,
ORIGINIS	CLARITATE	DECORUS,
OVANS	CONNUBIO	DULCI,
ORNABIT	CURRICULUM	DIERUM,
OCCUPABIT	CASTRAS	DEXTRA.
ORACULA	CASTA	DIVA
ORE	CORDEQUE	DEFENDET.
OPERA	CUNCTA	DITABIT
ORATIO	CUM	DILIGENTIA.
OCCUMBET	CANESCENTE	DIE.
OLIM	COELUM	DABITUR.

OMEN CEDRO DIGNUM,

os (o) so
96

PRO-

5
PROLOGUS.

CUm primum Autor animum ad scribendum appulit, id sibi negoti credidit solum dari, Eruditis ut placerent Omina, quæ recensere decreverat, bruta. Rem ipsam ita aperte modo locuturus: nihil circuitione afficta usus, nil loci facilioris plebeculæ nugis daturus, nil minus passurus, quam in hac re bene Sanos deludier. Paucis Te volt LECTOR BENEVOLE. Tibi scripsit & sibi. Tu, siejus aliquid esse putas labores, ut quid ad rem dictum sit, benè judices: ipse ut animum curis tædiusq; obrutum a seriis majoribusq; negotiis avocaret, paululum & minoris indaginis res tractando, honesto mentem recrearet otio. Ciceroni, si nemo vitio vertit unquam sanus, quod rus eundo & ad littus obambulando, lapillos quæsi verit doctum sili-cernium, vel conchas collegerit, quarum contemplatione jucundis coloribus animo daret oblectamentum: nec ipsi, non nisi male sanus, invidebit, quod lapides moveat obvios: quod fungos ludentis naturæ miretur: quod venales vulgi nugas ad sanioris mentis Cynosuram examinet,

minet, ut Deo gloria, veritatig, honos facta tectaq,
 maneant. Non equidem ve grandia meditatur volumina, sed paucis Tuum compellat iudicium pagellis; auscultà hæc & quid ipse Te velit, & Tu quod quaris, scies. Si quis operam abutitur suam, & fabulas ruri natas, in caula non in aula, dixerit, is habebit eum sibi non contrarium. Diversi argumenti recenseri Omina, si quis iudicaverit, queso animum advortat, nec ita dissimilia deprehendet facile. Alii, si vituperent factum, atque in eo disputent, contaminari floccipendio non decere omina, facient ne! intelligendo, ut nihil intelligant: Ipse natura emulari exoptat negligentiam, quam credulorum nimium obscuram diligentiam. Quiescant igitur, & non male dicant, ne male facta noscant sua. Arbitrium Tuum, Tua existimatio valebit L. B. si quisquam est, qui placere se studeat bonis quam plurimis, & minime multos ledere, in his Autor nomen profitetur suum. Si igitur istuc animum induxti, esse hos labores utiles non volt Tibi ullum commodum in se claudier: sed causas rerum ubi ubifuerint solidas depromptas Tibi curabit. Desinit, ne quid tuum remotetur desiderium. Ipse se Tuæ commendat & committit fidei: Te sibi faventem cupit: face equanimitas Tua, Autoris ad scribendum plura & rariora, augeat industriam. Mundus antiquum obtineat. Tu vale ac plaude.

§. I.

Mundum regi opinionibus & natura *Φαινομένων* in varias rapi conjecturas, avita testatur experientia. Sunt hæc rudera affectatæ olim divinitatis mortalium pectoribus tam altè recondita, & perennis futura noscendi libido in dies loquitur, quod contenti præsentibus minus animi, nescio quæ fata & futurarum rerum præfagia sibi fingant aliisque imponant. Religio superstitioni juncta fatali connubio cælos terrasque contemplatur, imò ne saxa quidem immota linquit & fœtum concipit paritq; monstruosum, qui vatem agat prætextu gloriæ DEI, futura annunciet credulæ plebi terrorem incutiat panicum, in sinu ridentem, quod tantos animorum motus ciere valeat, fabulis nudius tertius demum natis citoque iterum interituris.

Summa dicendorum.

§. II.

HAc vice in apricum protrahere lubet Scripturam in fenestris Insterburgensibus inventam feralem, si Diis placet: quæ multorum pectora ita fascinaverat, ut credula hominum turba ad eam, tanquam ad aras, conflueret & varia in secutura mala ominaretur; ipsis Pastori-

A 4

bus

§. I.

bus nonnullis in locis Zelo præpostero piauque fraude huic foetui obstetricantibus, poetis cantilenas in foro canendas divulgantibus, virisque non infimæ sortis metum alentibus. Quâ occasione affinia quædam ex musæo proferre placet, quibus Scripturæ illius incunabula explicata iri credimus; quid veri subsit, quidque falsi superstiosum vulgus eliciat, examinabimus. An parturiant montes, anve fatale quid subsit, ad Cynosuram sanæ rationis & Scripturæ sacræ, tanquam ad lydium lapidem probabimus, & quicquid in contrarium a fautoribus ominus proferri possit, considerabimus.

Copie eines Schreibens aus dem Preussisch-Litauischen Ambt Insterburg an (Tit.)

Herrn Professor Zegen.

§. III.

Historiam facti audiamus ex relatione Insterburgi transmissa. Insterburg den 10. Maj. Anno 1704. Man findet an sehr vielen Orten und in unterschiedenen Dörffern dieses Ambts sehr viele Schrifften an den Fenstern / darunter Hebräische und gar frembde Buchstaben / die kein Mensch kennet / ja die Priester selbst nicht. Und ob ich zwar nicht abergläubisch bin / und es lange nicht glauben wollen / hab
ich

ich es doch nun an unterschiedenen Orten/ auch
 ben mir gesehen. Es ist die Schrift derges-
 talt im Glase beschaffen/ als wenn man et-
 was auf einen Kürbiß schreibt/ und es her-
 nach recht leslich heraus wächst/ so tieff ist's
 in das Glas gegraben/ und dabei ganz erha-
 ben. An einigen Orten sol es ganz schwarz/
 an andern blutroht angeschrieben seyn/ was
 bey mir ist/ insonderheit auf des Studenten
 Stube/ hat eine lange Figur, darinnen ist eine
 saubere Schrift/ die ich nicht beschreiben kan;
 einige Hebräische Buchstaben sind zwar dar-
 unter/ aber die andern/ so dabei stehen/ ver-
 dunckeln es ganz und gar/ daß es kein Mensch
 lesen kan. An einem andern Fenster ist fol-
 gende Figur V aber sehr groß/ die ist voll ge-
 schrieben mit unbekandten Buchstaben/ die
 ganz blanck sind wie Silber. Es ist fast wie
 ein Wapen/ daß die Herren von Adel an ihren
 Carossen zu haben pflegen. Man kan die
 Schrift weder abwaschen noch mit einem
 Messer abkratzen. Es hats Herr Pfarr Ad-
 junctus von Rattenau/ da ihm die Bauren aus
 selbigem Dorff solches hinterbracht/ nicht glau-
 ben wollen/ sondern ist selber hingangen zu
 besehen/ ob er die Schrift lesen könnte/ und da
 er zurück kam/ hat er an seinem eigenen Fen-

ster dergleichen geschrieben gefunden. Diese Schrift ist nicht in einem / sondern wohl 20. Dörffern zu sehen. Der grosse Gott wende alles Unheyl von uns in Gnaden ab.

Varia Scripturae genera.

§. IV.

Summa relationis huc redit: Inventas esse in fenestris per intervalla pagorum & ædium genus aliquod Scripturæ, literas, partim hebraicas, partim incognitas exhibens, colore jam nigro, jam rubro tinctas, ferale aliquid indicantes. Recensione aliarum relationum lectorem non aggravabimus: hoc saltem addidisse sufficiat, repertas quoque esse ejusmodi literas in plurimis fenestris Regiomontanis, colore jam albo, jam rubicundo, jam nigro, figurasque varias armorum bellicorum, tormenta, gladios, hastas, bombardas, item virgas, coronas &c, referentes. Allatus est ad me Rhombus, in quo lineæ per integrum tractum apparebant distinctissimæ, literarum ductibus in altum productis, jam connexis, jam inconnexis more Arabum, imo vocalibus punctis & reliquis notis diacriticis distinctis, eleganti linearum subordinatione. Dantur vitra, in quibus, ut ex oculari inspectione patet, Hebraicas, Chaldaicas, Latinas literas quam accuratissime

tissime efformatas videre licet, ut mirum non sit rerum ignaros istiusmodi Signaturis in admirationem rapi potuisse.

An aliquid vel nihil prænunciet Signatura?

§. V.

Operæ igitur pretium erit in istiusmodi Signaturæ causas inquirere. Quæritur, *an talis Signatura causas habeat supernaturales, & aliquid prænunciet, seu ferale sit omen secuturarum plagarum, ut: Belli, famis, morborum pestilentialium. An verò talis Scriptura ex causis naturalibus sit derivanda?* Prius negatur, & posterius affirmatur; quod in sequentibus erit demonstrandum.

Significatio vocum, ominis, prognostici &c.

§. VI.

Amplissima quidem digrediendi pateret occasio, si, cum indefessis Terminologiæ Cultoribus in arenam descendere animus esset, anxie inquirendo in acceptiones vocum, *an Signum, Prasagium, Prognosticon, Omen vel Divinatio* tale quid, & quo sensu sit dicendum? Peculiarem cuiusvis vocis definitionem omittimus, ne censuram notatu dignissimam subeamus Magni Cartesii Philosophorum facilè Principis, qui nomen per se satis notorum expositionem detrectans, sic ait princ. Phil. pag. I. n. X. p. 3. *Sape ad-*
verti

verti Philosophos in hoc errare, quod ea, quæ simpli-
 cissima erant ac per se nota, logicis definitionibus
 explicare conarentur, ita enim ipsa obscuriora red-
 debant. Interim tamen, ad statum Controversiæ
 eò clarius intelligendum breviter differentias
 vocum indicasse sufficiat. *Signum*, inquit Au-
 gustinus lib. i. de Doctrina Christiana cap. 5. est
 illud quod per sensus cognitum, facit nos incognitio-
 nem alterius venire. Signum apud Metaphysicos
 aliud est *Naturale*, quod ex sua natura aliquid si-
 gnificat: sic fumus est signum ignis; aliud *Arti-*
fificiale, quod ex instituto ad placitum hominum ex
 libera compositione aliquid significat: sic hedera su-
 spensa signum est vini vendibilis. *Rememorati-*
vum, quod in memoriam ducit rem præteritam, ut,
 crux mortem Christi. *Prognosticon divinum* dici-
 tur, quod ex instituto divino aliquid significat, sic
 iris signum erat non amplius aquâ interituri mun-
 di; Genes. 9. v. 13. Et gradus umbra retrograde in
 Ahasi Solario signum erat diuturnioris vite. 2. Reg.
 20. v. 9. 10. 11. *Præfagii* vocabulum ut plurimum
 usu venit, quando animus nobis aliquid prædicere
 videtur, Germanicè *Andungen*; hinc Cic lib. i. de
 divinatio: præfagebat animus frustra me ire, cum
 exibam domo; componitur ex præ & sagire, quod
 aliquid acutè sentire notat: propterea *Sagæ* di-
 cuntur *Veneficæ*, quæ multa scire volunt, & canes
 saga-

lagaces *Spirhunde*. κατὰ χρησικῶς usurpatur nonnunquam de animantibus brutis. quæ certis signis aeris secuturam tempestatem indicant; sic perantiquum satis imminentis pluvix signum habetur, quando juxta Virg. l. I. Georg. p. 377.

--- arguta lacus circumvolitavit hirundo
Prognosticum maximè denotat indicia, ex quibus Astrologi futuras Anni tempestates prædicere fatagunt; vel quando Medici ex certis morborum criteriis ægrotorum vel restitutionem vel mortem colligere conantur. *Omen* quasi *Oremen* est futuri pronuntiatio ori incidens. Cic. lib. I. de divinat. ; Nonnunquam latius sumitur pro re qualibet inopinata, quæ futurum vel malum vel bonum indicare putatur; hoc sensu & nobis venit, prout apud Romanos distinguebantur fulmina in *fatidica* quæ ex alto stant, de causis & ex suis venire sideribus censebantur; & in *bruta* vanaque quæ nihil significare credebantur; Rosen *Antiquit. Rom.* lib. 3. p. 116. Sic & hic *omen brutum* appellare licet, id quod nil quicquam vel boni vel mali significare creditur.

Rei veritas probatur.

§ VII.

ANtequam vero aliquid tanquam *Omen* venditari possit, probandum prius, quod *revera* contigerit, nec *fraus* ulla subit: idem & hic obser-

observandum. Hinc non a scopo me aberrasse crediderim, quod sententiam meam cuidam de Scriptura Insterburgica postulanti, responderim: *Scriptura illa aut plane est ficta, aut fraude depicta, aut ex causis naturalibus deducenda; quartum non datur, quia Deum hisce temporibus futura istiusmodi Scripturis predicere velle, nec ratione nec experientia nec Scriptura sacra unquam probabitur.* Cum igitur una ex prædictis causis locum habere debeat, in antecessum priores examinare erit neesse.

A parte dubitantium si quis steterit, & pro rumore efficto rem integram habuerit, ei lubentes quidem damus sexcenta alia interdum pro ominibus habita, quibus nil minus quàm veri quiddam suberat; testatur enim experientia, quod credulum vulgus falsè narrata pro veritatibus venditet, adjectis mille circumstantiis, quæ tamen nunquam contigerunt. Quoties ad malè narrata crescit fama eundo, ut nivis globulus in Alpibus ex arbore decidens, qui in grandem volutando crescit molem, quæ tamen ad calidiores solis radios liquefcit, diffluit & evanescit. Si tempora fuerint nubila imminentibus publicis calamitatibus, quàm facile fieri potest, quod anus quædam superstitiosa, quæ fortè de nocte somniavit, propalet in vulgus: vel quod in ton-

strina

strina quis ad credulos fallendos proposuerit; aliquid, quod mox tanquam nuncium coelo delapsum circumfertur; sed tale quid quoad rei factum hic non obtinere persuasi sumus, tum ex relationibus fide dignis: tum testibus *ἀντιπρωσις*; exceptione majoribus virisque cordatis tam Politicis quam Theologis. Allati sunt ad nos tales Rhombi, ex quibus rei veritas cuiusvis inspicienti ad oculum demonstrari potest.

A fraudis suspicione scriptura liberatur.

§. VIII.

Fraudem forte subesse si quis dixerit; ei concedimus quidem ultro, literas fenestris vel appingi vel adamante insculpi posse, quales otiosarum manuum lusus hinc inde, maximè in diversoriis, apparent; facile damus a Studioso quodam ostentationis vel fraudis ergo peregrinarum Lingvarum characteres vitro insculpi potuisse: simile quid hic Regiomonti contigerat, ubi peregrinus quidam ad fenestram adpinxerat, ut probaret adamantem, virgas, gladios, hastas, cumque præteriens quidam talia observaret signa, & meditabundus adstaret fenestræ, concurrebat mox plebs & sibi feralia fingebat omina, donec superveniens hospes ænigma solveret, & turba cum pudore dissolveretur. Potuissent

tuisſent itidem maximè hoc belli tempore a militibus hinc inde proficiſcentibus literæ quædam appingi vel emiſſo vitriario fenestris tales rhombi clanculum inferi, ex ſtratagemate bellico, ad terrorem panicum incutiendum. Sed obſtat; quo minus tale quid fraudis hic ſubefſe credamus, literarum conſtitutio; non enim deprehenduntur vitro adamante inciſæ, nec alio quodam modo adpicæ, ſed vitro apparent innatæ infinitis in locis, imo & in acceſſis, ubi talis fraus operoſa, imo per circumſtantias varias im- poſſibilis, haud præſumenda.

Nullum ſubefſe miraculum divinum probatur.

§. IX.

ECquid igitur de talibus ſentiendum reſtat figuris & literis? An fortè per miraculum divinum ad terrendos impios, & ad pœnitentiam adducendos? Vel, ad indicandas venturas calamitates divina manu cœlitùs inſcriptæ, ut olim characteres Beſſazari interitum præſignificantes? fortè bella notant illa, quæ apparent arma- menta bellica? fortè morbos peſtilentiales niger color? fortè mortes & ſtrages & effuſionem ſanguinis indicant characteres rubicundi? Aut tale quiddam, clementiſſimus DEus piis dedit ſolamini, impiis verò pœnarum moderamini,
ut

ut peccata poenitentia abrumpere & in tempore ad meliorem frugem redire discant? Sic vellent quidem quam plurimi Scripturam interpretari: sic judicat vulgus credulum, quod nescio quæ sibi fingit infecutura feralia, manu DEI per tales signaturas significata. Sed nobis longè alia mens sedet, prædictasque signaturas non esse signa, ex beneplacito DEI futuri quid prædicentia, sequentibus rationibus probamus.

Argumentum a majori ad minus.

§. X.

Qui sibi a signis metuit & ex rebus naturalibus omnia fingit, peccat contra expressa S. Scripturæ dicta, quæ tale quid prohibent. Jerem. X. v. 2. dicit Deus מִתּוֹת הַשָּׁמַיִם אֵלֹהִים תַּחַת אֵלֹהִים *A signis cæli nolite metuere.* Chaldaeus Paraphrastes clarius sensum exprimit: *De signis quæ mutata sunt in cælis, ne conterreamini.* Referenda est huc, inquit M. Coccejus, *omnis doctrina Astrologiæ judicariæ, quæ nullum fundamentum habet. Confirmat Propheta, Deum timentes ne timeant portenta & prodigia, quia consternantur gentes ob ea. Innuit Gentium cultum esse a consternatione & discidium, quod scilicet existiment sidera esse quædam maligna alia benigna &c.* Sic igitur sidera cæli, sive sint cometa, sive planeta, sive stellæ

B

fixæ

i-
m
a-
m
a-
i-
m
ut
dit
ni,
ut

fixæ, siue sint meteorâ, quæ interdum in cœlo
 apparent, non sunt metuenda, quæ tamen re-
 spectu magnitudinis & loci vim quandam ha-
 bere videntur; multo minus metuenda sunt si-
 gna quæ in terris apparent. Nec est, quod quis
 excipiat, hic saltem metum Ethnicorum repre-
 hendi, qui verum Deum non noverant, & astris
 rerum bonarum malarumque eventum tribue-
 bant; Nam hæc ratio, quia *Gentes consternantur*,
 tollit omnem ab astris & aliis rebus naturalibus
 metum, quia verè credentes sciunt omnia a Pro-
 uidentia Dei benigna dependere. Notum satis
 est, quod Gentes non solùm signis cœli fuerint
 consternati, sed & signis terræ & aeris. Quanta
 superstitione maximè Romani fuerint fascinati
 ex Antiquitate patet. A precibus confidebat Au-
 gur duplici amictus toga augurali, defixis anxie
 in cœlum oculis & attente solliciteque circum-
 spectis cardinibus omnibus, expectabat, numquid
 alicunde ostenderet se, unde nasceretur & pro-
 diret, & si objiceretur avis aliqua, huc ne an illuc
 volaret: An prono, obliquo supinove motu cor-
 poris ferretur: quo flecteret, contorqueret, por-
 rigeret, contraheret membra: an hac vel illa se
 parte occultaret: dextrane vel sinistra caneret
 Oscines? quam feralis inter alias aves credebatur
 noctua? cum talis Pyrrhi hastæ contra Argos
 euntis

euntis insedisset, fatum ei & discrimen inevitabile portendisse credebatur. Noctua in Ciceronis prædio horologii indici insidendo eumque promovendo malum judicabatur omen, Domini feudi mortem indicans. Quo cum fervore Haruspices occupati erant circa inspectionem viscerum in victimis flammæ, fumi & cinerum! istiusmodi non solum crassioris superstitionis, verùm & subtilioris vestigia voluit Deus ex populo suo eliminata, ut sibi plane non timeant a signis, quo nomine etiam veniant.

Varia prædictionum genera interdicta.

§. XI.

Eò & collimant dicta alia parallela vanum
a Signis metum prohibentia, ut Deut. 18. v.

10. *Non inveniatur inter te faciens transire Filium suum & filiam suam per ignem, divinans divinationes, prestigator & augur & maleficus, & jungens junctionem & interrogans pythoem, & sciolus, & quærens a mortuis.* Videmus hic interdicta omnia vanæ prædictionis genera, quæ sibi *ὀργάνων* fingunt ingenia. Inter alia notandum, quod prohibeatur *מַעֲרִיךְ* *Prestigator*. Propriè vox significat nubem obtendentem præstigiis ad obnubilandos hominum oculos, aut vaticiniis vanis instabilibus & veri ignaris hominibus il-

ludentem. LXX. exponunt per κλυδονίζειν, quod fluctuare notat: *Wadmoched gnaine* vertit Syrus, *claudere faciens oculos, der die Augen verblendet*; Quid enim aliud faciunt variorum ominum Venditores, quàm quòd contra lucem sanæ rationis & Scripturæ Sacræ hariolentur, & cœco impetu fingant phantasmata & sibi persvadeant mala secutura sine fundamento. *Nullares est, inquit Augustinus de Civit. Dei c. 53. de qua liberius homines mentiantur, quàm de venturis, quoniam nihil nos audimus libentius, etiamsi mentiri sciamus; ita favor in eos noster, qui futura jaçant prædicere, licentiam eorum irritat & alit usq̄. adeo in re mirabili, vel voluisse quod dicere mirandum ducimus.*

Signis & portentis eventu probatis ne quidem fidendum.

§. XII.

HAud minoris ponderis extat Argumentum, Deut. 13. v. 1. 2. 3. *Si surrexerit in medio tui propheta aut somnians somnium, aut dans tibi signum aut portentum, & evenerit quod locutus est, non audies verba Prophetæ illius aut somniatoris, quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrum diligatis eum an non.* Ex hoc dicto patet, quod ne quidem talibus in Casibus fidendum sit miraculis & signis, quamvis eventus probaverit,

rit, vel, quod prædictum erat revera evenerit; *Experientia* quidem rerum dicitur *Magistra*: sed nec illa in patrocinium Signorum adduci debet; Solet enim DEUS supersticiosos sæpius punire, ut illud ipsis eveniat, de quo animus firmiter persuasus erat; filios verò suos probat DEUS, an tantam in Deum fœderatum ponant fiduciam, ut, ne miraculis quidem, nec portentis, nec signis abduci queant; Si ergo ne veris quidem signis illegitimo tempore contingentibus credendum, multo minus levibus istiusmodi signatoribus & credulis istarum literarum ruspatoribus. Si quis exciperet: *hoc dictum agere de talibus signis, quibus falsi Propheta falsam suam Doctrinam stabilire conantur, non verò de talibus, quibus homines ad pietatem & conversionem excitari possunt*; Respondemus: piis fraudibus hominum Conversionem promovere, non nisi malum, annon alia legitima adsunt media? Si non fidendum veris signis eventu probatis in causa mala, itidem non fidendum portentis & signis fictis, quamvis scopus sit bonus; non enim facienda sunt mala (nec superstitioni locus est dandus) ut eveniant bona, Rom. 3. 8. imo *animam que verterit se ad Pythones & ad divinantes excindam ex populo meo* inquit DEUS Lev. 20. 6.

§. XIII.

Signomantia & observatio Signorum contrariatur Virtutibus Dei; quid enim aliud est petere Signum, vel arripiendo, nescio quid inopinatum, & venditando pro signo, quàm tentare Deum & peccare contra absolutam ejus potestatem; quasi verò teneretur Deus positus his & illis in cerebro humano effictis portentis, vel ad lascivientis naturæ lusum necessario bellis, morbis pestilentialibus aliisque calamitatibus regionem punire; Quid hoc aliud est? quam causam primam liberrimam, causis secundis a legibus naturæ paululum deviantibus & monstrum aliquod producentibus alligare, citra rationem & citra revelationem. Si laudanda erat pietas Achazi, quod noluerit signum à Jehova petere ex profundis vel ex rebus altissimis, ne tentaret Deum, meritoque corripiebatur populus Israeliticus, quod anxie peteret signa, & res haud parva judicabatur fatigare Deum & homines Jes. 7. 13. temporibus illis, quibus miracula & signa adhuc contingebant ad veritatem magis & magis confirmandam: multo majus erit peccatum tentare Deum signomantia vana & inutili veritate sat comprabata & miraculis Christi & Apostolorum confirmata. Si signa anxie attendere intercul-

culpanda in Pharifæis recenfebatur, qui eo nomine reprehendebantur Matth. 12. v. 39. *Natio mala & adulterina signum querit*: imo, ipse Regius increduli nomine notabatur a Christo lata sententia redargutoria, nisi *signa videritis & prodigia non creditis* Joh. 4. 48. quis excusabit facilitatem Christianorum, ad præsentiam tot mediorem salutis multo certiorum, signorum observationibus futura prædictorum.

Observatio signorum pellit fiduciam in Deum, hominesque facit anxios & meticulosos, ut posthabita fiducia in Clementiam Dei, sibi Deum fingant duriolem, cui non sufficiat homines castigare, sed qui mille mortibus eos velit interire.

Observatio signorum derogat veritati DEI & Scripturæ Sacræ sat confirmatæ signis & miraculis Christi & Apostolorum, quasi non sufficeret verbum Dei ad convertendos homines, nisi indies novis signis confirmetur; Hinc in parabola Luc. 16. 29. dives helluo petens ab Abraham, ut unum ex mortuis mitteret ad monendos fratres in terra impiè viventes, merito audiebat sententiam: *habent Moſen & Prophetas illos audiant.*

Signa talia nec ex ſua natura, nec ex inſtituto divino aliquid ſignificare.

§. XIV.

SI signa talia aliquid ſignificarent, illud facerent

B 4

rent aut sua natura, aut ex instituto divino, at verò neutrum obtinet: Ergo. Quod ex sua natura nil significant patet: qualis enim nexus ibi reperitur? *video signaturam quandam in fenestra, ergo sequentur bella, calamitates &c. ibi figura extant, ex quibus gladii, haste, tormenta bellica sibi quis imaginari posset, ergo, istiusmodi armis vastabitur regio; Quare non eodem jure inde concluderem: referunt figuram aratri, occæ, rastrorum, ergo speranda nobis perennatura pax & fecunda messis.* Quod ex instituto divino nil significant caractères tales, exinde sat liquet, quia nullum habemus dictum in tota Scriptura Sacra, quod Deus Doctrina Christiana miraculis sat confirmata velit homines ad pœnitentiam adducere istiusmodi signis, imò potius avocamur a signis & ablegamur ad Mosen & Prophetas; ipsa quoque experientia contrariatur, cùm tales caractères per tot annorum lustra in vitris extiterint; tempore pacis ædificia sunt ædificata & fenestris instructa, habitarunt incolæ in optima tranquillitate & pace per tot retro annos, ut ut illa feralia signa extiterint; Si igitur præteritis temporibus nulla bella, nullos morbos pestilenciales prædixerunt hæc tænus, qua ratione jam ferale quid significarent?

Sapit superstitionem Ethnicam.

§. XV.

Signomantia talis sapit superstitionem Ethnicam,

can
rib
cu
ip
ho
b
di
ter
ist
&
ru
pe
str
sp
scr

I
ti
O
ru
M
H
C
se
d

cam, ex Christianismo eliminandam, imò sanioribus Ethnicorum Philosophis a multis retro seculis suspectam. Relicta sunt proh dolor! in ipso Christianismo rudera Gentilismi, quæ ex hominum pectoribus vix ac ne vix quidem eradicari possunt, quamvis nullo non tempore, inter ipsos etiam Ethnicos Philosophi vixerint, qui istiusmodi vanitates & omina judicarunt sublesta & hominum animos a vano metu avocaverunt. Cicero jam olim false ridebat sui ævi superstitiosos *Lib. de Divinatione* p. 355. §. 23. *Sus rostro si humi A literam impresserit, num propterea suspicari poteris Andromachum Ennii ab eo posse describi?*

Saniores Theologi signomantiam detestantur.

§. XVI.

Detestati sunt nunquam non, tum ex nostris, tum ex Lutheranis, Theologi, Signomantiam a signis cœlestibus & terrestribus petitam. Quam sententiam de talibus tulerit signis Lutherus, videre licet ex *Mathesii* conc. 13. p. 147. Ich Mathesius schrieb meinem guten Freund M. Caspar Heldrich, so an D. Luthers Tisch ging von den Gesichtern und Zeichen/ die man bey uns im Wiesen hal solt: gesehen haben; da ers aber am Tisch vor weist/ sagt D. Luther zu ihm: O lieber M. Caspar,

spär, wann ihr wolt Thiere / Schlöffer / Städte /
 Ebentheur am Himmel sehen / so spricht mich an/
 wann neulich ein Wetter gewesen und es viel Wol-
 fen hat / da wil ich euch seltsame Wunder zeigen.
 Die Welt gaffet immer nach Wunderzeichen / und
 siehet oft am hohen Himmel einen weissen Hund
 vor einen Becken Knecht an / und glaubt gern den
 Gesichten; aber die Gläubigen halten sich zum
 Wort Gottes und bewahren dasselbe.

Magnus noster Calvinus non minus serio re-
 prehendit supersticiosos signis maximè coelesti-
 bus nimium fidentes in Jer. 10. v. 2. *Ita extingui-
 tur fides, & in nihilum rediguntur omnia officia pie-
 tatis. Nam quisquis persuasus est se constrictum
 esse hac necessitate, an invocabit Deum? an com-
 mendabit illi vitam suam? Deinde, si quid adversi
 acciderit, an hoc acceptum feret suis peccatis? An
 agnoscet se vocari in iudicium a DEO? Si feliciter
 etiam habuerit, an excitabitur ad canendas Deo lau-
 des? Videmus ergò ut hæc divinatio extinguat totam
 pietatem, quoniam nulla erit fides, nulla erit agnitio
 pœnarum, nulla agnitio beneficiorum Dei & nullum
 studium precandi, si animos nostros semel occupave-
 rit diabolicus ille error, subjectos nos esse signis.*

*Characteres in Vitris ex causis naturalibus de-
 ducuntur.*

§. XVII.

Quid igitur sentiendum restat de supradictis
 signis

signis, si nec ex sua natura nec ex instituto divi-
 no quidquam futuri prænunciant, quænam da-
 ri poterit causa naturalis, unde ejusmodi signa-
 tura oriatur? Notum est omnibus vitriariis, quod
 tales signaturæ se crebro ipsorum oculis & ma-
 nibus exhibeant, quarum natales ex officina con-
 flatoria deducere licet; nam quando vel mate-
 ria heterogenea vitro mixta, vel non satis di-
 gesta, vel propter calorem non sufficientem con-
 densata tractatur & minus promptè fluit, vel di-
 stenditur, facile nascitur crassior ductus, pro va-
 ria linearum combinatione literam quandam
 exhibens. Possideo istius speciei Rhombos, ex
 quibus literas Hebraicas, Syriacas & Samaritanas
 sibi quis imaginari posset. Dantur & alii rhom-
 bi, in quibus non crassioris sed subtilioris scri-
 pturæ literæ & figuræ rerum variæ exhibentur,
 quæ inde vitro innatæ, quando guttula quædam
 materiæ, ex qua vitrum conflatur, vitro jam
 complanato vel conflato incidit, vi caloris qui-
 dem vitro adhæret & ad debitam pellucidatem
 redigitur, sed quia aer intermedius crassior ex
 defectu caloris non tam citò rarefit & expelli-
 tur, nascuntur pustulæ variæ figuræ, quas exitum
 quærens aer effingit, ut plurimum oblongas, in-
 terdum & rotundas, inflexas, pro varia propul-
 sione aëris in materia adhuc ductili tales mean-
 dros

dros efformante, quod patet exinde, quia eminentes si abradantur pustulæ interiores cavitates conspiciuntur.

Merus est natura lusus.

§. XVIII.

CONSTAT igitur quod ex solo naturæ (sit verbo venia) lusu, causisque plane naturalibus tales signaturæ oriantur, ex quibus superstitiosi facile quidpiam hariolantur. Quam vario modo ludat natura experientia docet. Dantur rhombi in quibus Scriptura apparet sat distincta, in plurimas lineas divisa, ut facile quis rerum ignarus decipi possit; dantur alii, non quidem lineis sed tamen vocibus distincti, in quibus hinc inde non solum literæ Arabicæ, quæ tenuissimis tabulis gaudent ductibus, apparent; imo vocales Arabum fata kesre dsamma & notæ reliquæ Orthographicæ, ut, Tesdit, Wesla, Hamza, imo & integræ voces Arabicæ. Vidi Rhombum, in quo sat distinctè legi potest vox Arabica *allailon*, Nox: quam facile quis exinde ominaretur, noctem tremendam belli, morborum aliarumque calamitatum; sed, an non pari jure id accipi posset de hostibus, quod illis nox tremenda, & contra incolis dies grata prædicetur. Dantur itidem rhombi, in quibus non literæ sed figuræ

gurae armamentorum bellicorum ut, clypei, gladii, enses, hastae, bombardae & tormenta extant; annon exinde supersticiosus Spectator bella, mortes, oppugnationes ominari posset, ut ut, talia arma tam ad defensionem quam ad oppugnationem requirantur & usu veniant. In congerie collectorum rhomborum praereliquis eminet Symbolicus quem Regium dixero, apparet in eo sat distincte, Sol oriens & radios suos sursum spargens, supra solem extat sceptrum, ad latus punctis formatum C. quid si ominari liceret, annon facile eliceretur sententia SOL JUSTITIAE CORONABIT SCEPTRUM BRANDENBURGICUM: puncta quae C. formant similes sunt stellis coronae septentrionalis in caelo, quam ipsa hora coronationis Regiae supra Arcem Regiomontanam extitisse demonstravit *D. Godsched Med. Doct. Profess. & Societatis membrum vñ en a'yois*. Non sine admiratione curiosus rei nummariae indagator contemplantur rhombum, qui exacte refert figuras nummi Vespasiani, capta Judaea cusi, sedet sub palma ad terram praemoerore incurvata & tristis muliercula, a tergo miles stat togatus, quis non facile inde ominaretur, si liceret, victorias. Nec minus recensioe digna est signatura exhibens venabulum, cui opponitur caput Apri aperto ricu in hastam irruentis:

ruentis: quis non applicaret symbolum hostibus,
qui non impune contra stimulum calcitrant, vel
Heroi qui ut Virgil. loquitur IX. Æn.

--- *Medios moriturus in hostes*

Irruit, & quæ tela videt densissima tendit.

Adhuc notanda figura Canis pleno ore per vomitum ossa eructantis: quis non idem hostibus imperii accommodaret, qui male parta olim reddere tenebuntur. Videbis L. B. etiam rhombos insulis maris, isthmis suis distinctis, variisq; characteribus ornatos, liceat hinc victorias maritimas sperare. Tandem si numeros quæris, vitra dabo XV. signata: Tibi si placuerit annum hujus seculi decimum quintum imaginari, magnis rerum revolutionibus destinatum, per nos licet, si tibi lubet ad naturæ naturatæ lusum ludere. Refert Bangius in cœlo orientis p. 112. Jaspidem ex Alcairo Ægypti metropoli translatum variis figuris hieroglyphicis Ægyptiacis signatum, quas liquore quodam corrosivo simili in jaspide polito imitari curavi, ovum ovo vix similis generari dixeris quam signaturas ex variis vitris in unum collatis similique ordine dispositis. Sed mysteria exinde eliciant illi quibus venari nugas volupe; nos prophetis illis non nisi ad Calendas græcas subscribimus, ut ut pia vota & levisima occasione nata permittamus, quæ ibunt quo poterunt.

Unde

Unde colores literarum oriuntur?

§. XIX.

Sed unde tandem colores adnascuntur? cum vitra suis signata figuris ex officina veniant nonnisi pellucida, colore argenteo, eccur hic characteres conspiciuntur nigri, illi rubicundi? Causa hæc est, quia ductus literarum integrarum eminentiores, fractarum vero reliquo vitro depressiores, fieri facile potest, ut pulvere pro constitutione soli jam atro jam rubicundo, tempestate sicca in altum ventis vel transeuntium pedibus, elevato impleantur, qui pluviis maceratus & radiis solaribus exsiccat vitro tam arctè adhæret, ut ablui vix possit. Et quid si muscæ punctarent? literisque Hebraicis sua schevata, Chirek, Dagesch vel Sægola appingerent? vel hirundo virgam formaret prout contigit?

Lapis literis O.C.D. signatus.

§. XX.

Quam fœcunda mater natura sit in effingendis prodigiis, mille experimentis a curiosis rerum physicarum investigatoribus est observatum; propter materiæ affinitatem hic conferre licet lapidem certis literis signatum. Cùm nuper in prædio Perillustris Comitum de *Denhof* Sacra peragerem & habita concione ad recreandum

20
dum animum in agrum exspatiarer, inter lapidum congeriem offendebam silicem, in quo albos videbam ductus, eo sublato & attentius considerato apparebant, ductu sat distincto & crassiore, literæ O. C. D.; cumque lapidem mecum afferrem statim observabat Comes nominis sui literas initiales, quibus legi posset *Otho Comes Denhofianus*. Quamvis hic objici posset literam M. alterius Prænominis *Magni* initialem, esse omisfam, excusari tamen poterit natura, quæ sicut non admodum eleganter depinxerat literas, sic & inopiam suam prodidit omissione unius literæ; ut ut & soleant non nunquam nomina propria per compendium brevius & scribi & pronunciari, maximè, si plura fuerint prænomina. Sufficit hic adesse literam initialem nominis primi dignitatis & stemmatis.

Unde literæ in lapidibus oriuntur.

§. XXI.

CAUSA hujus signaturæ hæc est. Oriuntur silices ex argillosa & viscosa mixtura terræ, cui si materia quædam heterogenea, quæ aliquid caloris argillæ vel arenæ albæ rubræ vel alterius coloris continet, a reliqua massa vel aquæ fluctibus vel ventis vel alio modo agitata includitur, succo lapidifico radiisque solaribus induratur facile,
tales

tales literæ casu efformantur. Si ulterius in lapides pedibus obvios inquirendi, tempus fuisset datum, fortè offendissem & plures, aliis literis & signaturis notatos. Arte quidem factæ in lapidibus occurrunt inscriptiones, qualis illa quæ in lapide Rostochii invento occurrit: VIVANT GEDANENSES, cujus *Wendius Profess. Thorunensis* meminit & optime judicat: quod studiosus quidam Gedanensis in Academia Rostochiensis literis incumbens, lapidem istum corrosivo liquoris beneficio maceratum & supra dictis literis signatum forte casu amiserit, vel studio abjecerit; quia Academicorum adultus mos est, iis bene precari quibus bene cupiunt, quod probat, 1. ex literarum in recta linea currentium æqualitate 2. justa distantia 3. ductibus orthographicis 4. & sententia completa, quales natura, quæ nunquam non suam prodit paupertatem, non solet exprimere. Istiusmodi fraudem hic non subesse patet 1. ex materia literarum a lapidis materia plane diversa 2. ex forma literarum minus accurata 3. ex literis per integrum lapidem transeuntibus 4. ex lineæ inæqualitate 5. ex literarum dispersione, quarum ultima in facie lapidis aversa apparet.

Sigla natura imitatur.

§. XXII.

EX istiusmodi lapidibus curiosus rerum natura-
C tura-

turalium indagator, maxime ad littora lapillorum copia repleta, integrum Alphabetum sibi facile colliget, nec minus supellectilem figurarum Mathematicarum, rhomborum circularum triangulorum. Sigla natura imitatur, quæ tamen nec vocem nec rem notant, prout sigla Mauritii Saxonum Ducis servorum vestibus intexta V. G. M. A., quas literas interpretabantur in Comitibus Spiræ An. 1544. **Vieleicht Glückt Mirs Auch** / cum consilia agitentur inter Pontificios & *Mauritium* de opprimendo *Johanne*.

Recensere hic lubet sigla trium literarum N. R. A. quibus Gallorum milites sibi victorias & urbium occupationes pollicebantur, eas explicando: Nürnberg, Regensburg, Augsburg; pari licentia Germani nostri, hostium machinationibus detectis viribusque fractis, tres illas literas sic exponebant:

Nicht Recht Angefangen.

Non minus ingeniose ad loetum nuncium de nupera victoria contra Gallos, quâ tot hostium millia occisa, Generositate Malbrugii, & Tallardius Gallorum Mareſchallus, fortitudine Hæreditarii Hassorum Principis FRIDERICI captus, lepidum aliquod caput, ex tempore, occasione literarum, quibus hebdomadæ dies ad calendarium perpetuum designant, januæ ad scriptarum, hanc proferebat sententiam

S

S M D M D F S

35

So Muß Der Malbroug Den Frantzosen Scheren.

Sexcenta dantur ejusmodi inventa, quæ tamen plus ingenii quàm soliditatis habent. Feracia ludant, si placet, ingenia, & ex lapidibus, quod lubet, legant, manent tamen talia sigla a natura efficta *omina bruta*, in rei veritate plane nihil, nec ex sua natura, nec ex instituto significantia.

*Significationes Siglorum, naturalibus tribuunt
causis nonnulli.*

§. XXIII.

ALia quidem mens sedet Agrippæ, qui libro *de occulta Philosophia* c. 74. inquit: *Illud non est ignorandum, hebræas literas, ut compertum a Sapientibus, omnium esse efficacissimas, quia habent similitudinem maximam cum cælestibus & mundo. Cæterarum vero lingvarum literas tantam efficaciam non habere, quia ab illis remotius distant; Habent etiam literæ quæq; sui ordinis numeros duplices, quorum numerorum vires qui cognoverit, poterit in unaquaque lingua per suas literas admiranda elicere mysteria, pariterque & præteritorum & futurorum temporum colligere vaticinia.*

Ejusdem sententiæ Gaffarellus est. *Statuo (ait) Figuras in lapidibus naturaliter expressas, si*

C 2

appli-

applicentur ad aliquid efficiendum, naturâ idoneas esse, idque probo duabus rationibus. Primo, quia hæc figuræ qualitates sunt, quarum proprium est effectrices esse. Secundo, quoniam id experientia optima rerum magistra comprobatur. Videmus enim quotidie has figuras in similia operari: Ita Heliotropium, quod guttulis sanguinis distinctum videtur, sanguinem sistit, membro, ex quo sanguis fluit, applicatum; Ita de Ophite marmoris specie narrat Plinius l. 36. c. 5. sedare serpentum ictus.

Quid de plantarum signatura iudicandum?

Simili modo philosophatur Johan Baptista Porta in *Phytognomonicis*. Atras plantas & animalia atræ bili mederi: quæ sanguineo succo madent ad sanguinis purgationem valere: lactuosas plantas lac generare: Serosas serum purgare: Arborum lachrymas & sudores, ad lachrymas & sudores humanos valere: Carnosas plantas, carnosos homines reddere: Ossosas ossibus, nervosas nervis, plantas capillos referentes alopeciiis mederi; flores, qui oculorum speciem præsentant, eorum morbos curare; digitatas & articulatas plantas chiragræ & podagræ resistere; quæ foliis & fructibus cordis speciem referunt cordi subvenire; plantas spinosas, ictericis mederi, & quid non!

Ex eorum schola Jacob Böhme centralis ille
Philo-

Philosophus, vel quisquis fuerit istorum librorum Author, provenit, ejusdemque sententiæ est Libro *de Signatura rerum*. Man kan eine jede Wurzel/ wie sie in der Erde ist/ an der Signatur erkennen/ worzu sie nutz ist. Eine solche Signatur hat das Kraut/ und an den Blättern und Stengeln siehet man/ welcher Planet Herr in der Eigenschaft ist; vielmehr an der Blume: Dann was vor einen Geschmack das Kraut und Wurzel hat/ ein solcher Hunger ist in ihm/ und eine solche Cur lieget darinnen/ denn es hat ein solch Salz.

Judicium de plantarum signatura.

§. XXIII.

NOlo equidem falcem immittere in alienam messem, non possum tamen à me impetrare, ut mirabili horum philosophandi methodo subscribam; Nullam enim video connexionem inter figuras rerum earumque vires, maximè si in usum medicum præparentur & tot mutationes subeant. Quæ, qualis, quanta sequela? Hæc planta, ut Carduus benedictus &c. habet aculeos; & spinas, ergo medetur morbis acutis; quidni & tribulos & spinas applicant morbis acutis laborantibus? Quoties experientia contrarium testatur & istos refutat Philosophos? quoties planta pedibus conducere deprehenditur, quæ tamen

C 3

capitis

capitis signaturam vel oculorum habebat. Sed de his sit iudicium penes Medicos, quibus de meliori luto finxit præcordia Titan.

*Quid iudicandum de literis lapidi Sinaitico
inscriptis.*

§. XXV.

UT verò è diverticulo in viam redeamus, literas illas lapidi innatas nil quidquam boni nec mali indicare, sed pro mero naturæ lusu habendas esse iudicamus; prout & literas famosas in monte Sinai inventas lapidi inscriptas vel meris causis naturalibus, vel piæ fraudi Religiosorum adscribimus. Kircherus quidem in *Prodromo Copto* p. 204. dicit: hos characteres, quos della Vallè nuncupat characteres nemini notos, significare יהורו יבתן עלמתנ *Deus Virginem concipere faciet*, Sed quis lingvæ Sacræ gnarus non videt, analogiam Grammaticam hanc non pati constructionem; taceo, quod nulla plane sit convenientia hujus Scriptionis cum literis Hebraicis, Iudice doctissimo *Wagenfeilio*. Et cur in Saxis quærimus, quod in Sacris Deus extare voluit Jes. 7. Adde, quod majori forte cum fundamento, quis literas illas *Cufico-Arabicas* dixerit cum Eru- ditis, in den *Monächtlichen Unterredungen* Anno 1694. Mens. Martii p. 194. & continere commune Arabum

Arabum Votum, *Bismillahi-rrachmani-rrachimi*,
in nomine misericordis miseratoris; quia solent Ara-
 bes & Persæ illam Sententiam variis & intricatis
 ductibus exprimere.

An ex signatura de jure Dominii judicare liceat.

§. XXVI.

REferunt Scriptores fide digni, quod in certa
 Ditione Nobilis cujusdam Galli reperiantur
 lapides, qui Insignia Domini sui exhibeant; si-
 mili modo, quis conijcere posset & hic Saxa de
 jure possessoris sui loqui? Sed quis probabit om-
 nia saxa tales literas exhibere, forte & alia re-
 peries, ex quibus nomen alicujus vel minimi
 Comitis servi legere liceret; & quamvis plures
 darentur lapides, iisdem constanter literis signa-
 ti, nullo tamen jure elicies fundi Dominum il-
 lis indicari; Quid si & tales literæ jam a multis
 retro annis in illis lapidibus extiterint, antequam
 modernus Prædii natus esset Possessor, an pro-
 pterea Domini piæ defuncti illegitimi fuissent
 Usurpatores? Nascitur herba dicta *tréris* seu filix
Saren Kraut/cujus radix dissecta, ob fibrillarum
 ductus exhibet Aquilam, an exinde petitum va-
 lebit argumentum, omnes illas Ditiones, in qui-
 bus hæc herba Aquilâ signata crescit, esse vel Cœ-
 faris, vel Regis Poloniae, vel Regis Borussiae, vel
 Magni Ducis Moscoviae.

Segmen-

Segmentum Succini figuram viri grandævi refert.

§. XXVII.

Idem iudicium esto de Segmento Electri imaginem Viri grandævi exhibentis. Oblatum mihi nuper Electrum album, quod alias vocant *Rumstfarb* / in quo effigies Viri senilis, punctulis subatris tam accurate depicta conspicitur, quasi arte esset facta, quam miniaturam appellant. Caput omnes faciei partes exhibet, capillis & barba oblonga ornatum, corpus quod in umbilico ad finem segmenti desinit, balteo vestitum apparet. Causa hujus imaginis facile datur: notum quod Electrum sit materia fluida, quæ in terræ venis generatur, prout ad oculum demonstratum est, ex littore Palminichen, quo, ad mandatum Potentissimi Regis nostri, transfosso, istiusmodi apparuerunt veræ Electrum ferentes, in terræ interioribus visceribus instar resinæ fluidum, quod ad aerem & aquam marinam indurescit. Idem probant Muscæ, Araneæ & alia insecta, quæ dum tempore autumnali, latebras quærunt, istiusmodi materiæ adhuc fluidæ implicata, nobile Sepulchrum inveniunt, in quo corpora non putrescunt, sed figuram imo & colores suos naturales retinent. Possideo frustula Electri, in quibus arena flava & rutilans conspicitur, alia, in quibus muscus: alia, in quibus

corti-

cortices & ligna electro in incunabulis suis mixta videntur. Notum est itidem quod variæ dentur Electri species colore & puritate distinctæ: Datur etiam Electrum mixtum, quando vena Electri purioris & pellucidi coloris, se miscet venæ alterius coloris electrum ferenti, combinantur variæ species in unum fragmentum, distinctis tamen manentibus coloribus. Hujus mixturæ erat illud segmentum Electri ex albo & subatro, constans particulis subatris per integram albam massam dissipatis, unde facile talis figura nasci poterat, in qua album Electrum quasi picturæ tabulam, subatrum ipsam exprimebat imaginem; crassiores particulæ, oculos, nasum, & os formabant, reliquæ minores, capillos, barbam, tunicamque subatram. Plures istiusmodi in Electro mixto apparent figuræ. Vidi in Museo *Celeberrimi Hartmanni Doctoris & Professoris Medicinae & Societatis nostræ Membro dignissimo* Segmentum Electri, exhibens foemnam cum parvulis in ulnis & ad latera. Memini me in officina Tornatoris vidisse capsellam in cujus operculo album Electrum pellucido mixtum, referebat montem, in cuius supremitate, flexis genibus, Vir instar Mosis, tabulas accipiebat ex nubibus ejus capiti imminentibus. Sexcenti tales reperiuntur naturæ lulus varias figuras exhibentes, quæ si arte fuerint

rint paululum adjunctæ, etiam artificiosissimos Pi-
ctores in admirationem rapere possent.

*Quid de fungo mundum muliebrem exhibente
judicandum.*

§. XXVIII.

REstat adhuc, ut de fungo in suburbio Regio-
montano invento aliquid dicamus. Mer-
cenarius quidam crescentem ex ligno miræ fi-
guræ viderat fungum, quem meticulosa manu
vix avulserat, cum ecce videret formam pecto-
ris & capitis virginei cum mundo capillari: Ein
Brustbild einer Jungfer mit einer Fontange; tam
accurate omnia erant expressa, ac si statuarius
artificiosus sculpsisset. Surgebat insana moles
in altum, hinc inde protuberantibus ornamentis.
In parte capitis posteriori sat distinctus appare-
bat circulus planus, gyrum capillorum contor-
torum vitta tectorum exhibentem, ut nil deesse
videretur præter additamentum illud recentio-
ris modi quod *batte de l'ollie* vocant. Facies,
frontem, oculos, buccas mentumque debitæ pro-
portionis referebat; nasi saltem extremitate ali-
quo modo corrosa vel inter tractandum detrita.
Collo caput humerisque insistebat, nexu deco-
ro pectore protuberante. Inventor hujus fungi
vix eum manu tractaverat, cum ad magistratum
urbis

urbis eundem iret deportatum, credens quod
miro hoc fungo Deus superbiam sexus foeminei
velit reprehendere, & infecuturas poenas mor-
borum, quas ex naso abrafo ominabatur, indi-
care. Obviam ei veniebat aliquis Studiofo-
rum, qui nummis fungum acquirebat & ad me
deferebat, quid hac de re judicarem, auditurus,

An fecuturas superbiae poenas inferat.

§. XXIX.

Detestanda quidem est accrescens Superbia
toties à Verbi Ministris culpata: Sed Deum
per fungum talem monstrosum idem agere &
infecuturas superbis poenas comminari voluisse
haud mihi persuadeo, cum nullum videam di-
ctum in Sacris, vel Exemplum, quod talibus vi-
tia hominum Deus velit delineare & reprehen-
dere; habemus Mosén & Prophetas varia super-
biae indumenta notantes: habemus Ministros per
vivum Dei verbum vitia humana sat clarè re-
prehendentes, ut non opus sit rimari lapides,
squamososque fungos; maximè cum testetur
experientia, naturam in istiusmodi ludere soli-
tam. Si montes nonnunquam parturiunt, ridi-
culumque producant murem, quid mirum idem
illud lignis putrescentibus accidere, maximè,
cum fungorum tot sint genera, ut vix ad con-
stantem

stantem figuram redigi possint. Testantur Itineraria, in capite bonæ Spei montem figuram Leonis cubantis exhibere, qui der Löwenberg dicitur. In *Misnia* prope fortalitium *Königsstein* ad *Albim*, Scopulus refert *virginem stantem corbemque brachio gerentem*. In Insula *Maltha* rupes *Monachum* exhibet *suspensum*. In Archipelago inter Insulas *Chio* & *Tenedo* conspicitur rupes in forma capræ, unde & græcis mare dicitur *Ægeum*. In China mons *Elephantis* figuram habet. In India Occidentali ad urbem *Auraco* in regione *Chili* videtur in antro montis, *effigies virginis cum infantulo saxo innata*. Prout montes, sic & animalia dantur monstrosa. Non hic recensere libet vitulos, sues, oves, protuberantiam quandam carnosam vel capillosam ornamento muliebri similem exhibentes. Videantur his de rebus Eruditorum acta & variæ relationes. Plantis & radicibus ludere naturam testatur experientia. *Menzelius in Ephem. Nat. Cur. Ann. 9. Obs. 82. p. 218.* recenset, radicem pastinacam tenuifoliam sativam, quæ figuram manus humanæ digitis radicem aliam tenentis exhibet. Album lapillum non adjicio Agnato meo *Happelio* qui p. 106. Rel. curios. T. sic hac de re loquitur: *Was uns sothane Miß-Gewächse bedeuten/ darüber wil ich nicht grübeln/ und ich glaub auch*

auch nicht/ daß es jemand mit seinem Verstand ergründen wird. Gott der Allmächtige pfleget uns Menschen. Kindern offft durch geringe Dinge grosse Sachen/ durch ohngefehrliche längst beschlossene/ und durch zufällige nohtwendige Dinge zu offenbahren/ und seine Gerichte anzudeuten. *Altius rerum causas indagatur Sigismundus Elsholtz Medicus Bero-
linensis*: Wenn man nach der Ursach solcher seltsam gebildeten Wurzel forscht; so kommt einem am ersten vor die Garten-Regel/ daß man die Erde/darinnen man Küchen-Kräuter pflanzen wil/ von kleinen und grossen Steinen wohl saubern muß/ wo solches nicht geschicht/wird man keine gerade sondern gespaltene/gekrümte und seltsam verbogene Wurzeln bekommen. Ich halte/ daß dergleichen an dieser Pastinac geschehen/ und daß/ da der Gärtner den Saamen gepflanzt/ zween Körner an einander gehangen/welche also untereinander unfluchten fortgewachsen sind. Ich sage ferner/ daß der kleinere von beyden Körnern/ da er fortgewachsen einen Stein gefunden/von welchem die Wurzel verhindert/ gekrümmet und zur Seiten gebogen worden/ daß sie eines Menschen Hand hat angefangen zu bilden/ da sie aber weiter fortgewachsen/

ist

ist sie von vier kleinen Steinchen zerspalten/
 wo von gleichsam fünff Finger gewachsen.
 Nota item radix est Mandragora, quæ figuram
 hominis tum masculi tum foemellæ haud rarò
 exhibet, de qua Circumforanei plebi credulæ
 mira narrant, quasi futura præfagiat; hinc &
 forte nomen ortum quod Allraun dicatur, quasi
 alles raunen oder heimlich sagen. Quid mi-
 rum; quod prædictus fungus insolitam induere
 potuerit formam; creverat enim ex trabe pu-
 trescente in terra jacente: inferior pars, quæ pe-
 ctoris protuberantis speciem refert, haud aliam
 acquirere formam poterat, quia resistens plani-
 ties terræ ulterius versus inferiorem corporis
 partem, accrementum prohibebat, necessariò
 igitur luxurians fungus versus partem superio-
 rem crescere debebat, & ad latus, ubi nil resiste-
 bat hinc facile rotunda facie figura, & in co-
 num desinens superficies nascebatur, à parte ca-
 pitis posteriori, adhærebat ligno, hinc forma
 plana & rotunda.

Vana diluuntur omina.

§. XXX.

CAusis igitur naturalibus substratam materi-
 cam, rerumque formas & signaturarum figu-
 ras explicantibus allatis, cadit vana superstitio,
 evane-

evanescent omnia, diluuntur præjudicia, pellitur metus, confirmatur acquiescentia in sola providentia divina recumbens, quicquid etiam ogganniant creduli Ominum Captatores & Fautores signorum feralium, miraculorumque fictorum. Vereor equidem, ne aliquis ex Paracelsi Fautoribus idem judicium ferat de Scriptura in fenestris observata, quod ipse fert de visione quadam, exhibente quatuor gladios ordine dispositos horizontaliter uno erecto pag. 16. **Die weil nicht gebühren wil eigene Gelegenheit zu suchen/sondern dienen einem andern/andern Nutz suchen/ eigen unterlassen/ daß dann in viel nicht geschehen mag/ aus der Ursach werden sie niedergelegt/ und dem befohlen ist das einig zu seyn/ wird den Fortgang haben/ und unter ihm werden sich erfreuen die lang gepeiniget sind worden und getrungen.**

Vel, ne sibi & hic tabulam argenteam imaginetur quispiam cum Lichtenbergero in Prognostico suo p. 79. **Hie giebt der Engel dem Abt und seinem Diener eine silberne Tafel in die Hand; vel Glossam Grunpeckii p. 95. applicet serio: Ein Fürst wird vom Schlaff erweckt durch mancherley Wunderzeichen/ und so solche Mirackel täglich je mehr und mehr zunehmen werden/ wird er von grossen Schrecken**

cken entsetzt/ als einer aus dem Schlauff durch
 schnellen Grauen erweckt/ auffwischen/ sol-
 chen Mirackeln zu begegnen/ und von GOTT
 und allen Heiligen erforschen/ was sie bedeu-
 ten/ mit Erbietung gehorsam zu seyn in al-
 lem/ das zu der Zier der himmlischen Ma-
 jestät und Wohlfahrt der Menschen möchte
 zu thun von nöhten seyn. — Id eveniet ma-
 ximè si accesserit viri cujusdam in aliis fide
 digni Authoritas, & si forte Pastor è suggestu
 de vitii hominum accrescentibus, de tem-
 porum calamitatibus, & judiciis Dei metuendis
 verba faceret & diceret: Quid mirum, fene-
 stras, parietes, saxa & terræ radices loqui, cum
 vivos non amplius Pastores audire & conversi-
 onem suam promovere velint homines; mox
 audies Auditorum judicia: Der Pfarrer zielet
 auf die Schrift/ darum muß sie nichts gutes
 bedeuten; Cautè igitur talia persvasoria afferre
 debent Pastores, ne vel levis rumor, vel natu-
 rale quid, pro miraculo divino venditent; nec
 legitimam Dei causam prostituant & sese pro-
 fanis, rebus prædictis non evenientibus, propi-
 nent deridendos.

Objectiones proponuntur.

§. XXXI.

SI quis objiceret: An non in Sacris cum dicta
 extant

extant tum Exempla sat dilucide probantia, quod ut olim, sic & nunc, Deus per signa & prodigia homines de futuris monere velit? Annon legimus Joelis 2. v. 19., quod Deus dare velit *signa in caelo & terra antequam*. יום הנוֹרָה jom han-norah *dies tremendus veniat?* Annon Christus ipse Luc. 21. v. 25. prædixit: quod *signa debeant fieri in caelo & terra*, quæ signa temporum attendenda sunt, quia Salvator dicit: *Attollite oculos?* Annon legimus, quod Regi *Belsazari* per Scripturam quandam Mors fuerit prædicta, cum manus feralis in pariete scriberet: *Mene mene Tekel Upharsin* Dan. 5. v. 25.? Annon Christus ipse in pulvere scripsit & certis signaturis hostes dissipavit? Joh. 8. v. 8. 9. Annon Regi *Achaz* datum fuit signum. Jes. 7. v. 14.? Annon servus *Abrahe* petiit signum ad dignoscendam sponsam heri sui filio adducendam Gen. 24. v. 14.? Quid igitur obstat, quo minus adhuc hodie talia obtinere signa statuamus?

Objectiones solvuntur.

Resp. Lubentes quidem damus & utraq; manu concedimus, quod Deus *πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως* locutus fuerit Patribus, non solum per verbum, per visiones & somnia, sed & per signa: Negamus tamen, quod post adventum filii sui, oeconomiâ Vet. Testamenti abrogatâ, & verbo DEI per ipsum Filium Dei & ejus Apostolos, miraculis

D

lis

lis sat comprobato, hodiernis temporibus maxime ad tantam Evangelii lucem signis & miraculis veritatem amplius confirmare, hominesq; a peccatis abducere, & ad pœnitentiam adducere velit, cum idem per verbum suum sat abunde agat. Dictum Joelis non intelligendum de extremo judicio, sed de die tremendo interitûs Reipublicæ Judaicæ, quæ signis & prodigiis expresse prædictis erat sepelienda; & quamvis non negamus signa temporum, quæ ultimum Christi adventum præcedere debent, ea tamen non sunt leves signaturæ, nec phœnomena in rebus naturalibus cœli & terræ apparentia, sed potius signa historica rerum, quæ ante extremum judicium fieri debent, ut: prædicatio Evangelii per totum mundum: horrenda bella & persecuciones fidelium: Apostasiæ & lapsus stellarum propheticarum & falsorum doctorum: Interitus Antichristi: conversio Judæorum & gentium universalis &c. quæ utiq; signa historico-prophetica sunt attendenda, & a sponsa Christi observanda, tanquam totidem advenientis sponsi prodromi. Regi Belsazari, manu ferali intricatam scripturam Chaldaicam parieti appingente, interitum denunciare volebat Deus, explicante scripturam Viro Prophetico; sed quod tale quid adhuc hodie facere velit Deus, nullum habemus dictum; a tempore igitur V. T. ad tempora N. T. non valet consequentia.

sequentia. Christus in pulvere scribens (forte il-
 lud ipsum, quod mox pronunciabat ore: *quicumq;*
vestrum innocens fuerit, primum projiciat lapidem,)
 non signis, sed sententia scripta & ore prolata ac-
 cusatoribus vitiatam conscientiam propriam ex-
 citabat, cujus morsu victi discedebant ipsi forte
 totidem adulteri. Signum Ahazi erat vaticinium
 de conceptione immaculatæ virginis. Signum
 Eliesaris non erat tentativum vel temerarium, sed
 præmissis precibus ab ipso Deo impetratum, tali
 tempore ubi miracula non erant insolita, & toti
 intererat Ecclesiæ: ut sponsam inveniret a Deo
 ipsi Isaaco destinatam, ad excitandum ipsi semen,
 in quo omnes gentes terræ erant benedicendæ.

Obiectio ab Experientia petita solvitur.

§. XXXII.

EXperientiam testem rerumq; Magistram si
 quis objiceret & exemplum adduceret Scri-
 pturæ Magni *Hottingeri* mortem prædicentis, cu-
 jus mentionem facit *Heideggerus* in vita *Hottin-*
geri, refertq; , quod octiduo antequam casus mi-
 serimus contingebat, quo vir *πολλῶν ἀντιέχει*
ἀλλῶν & *Philoglotton* facile Princeps, aquis pe-
 ribat, in quam prosilierat filiam liberaturus, in
 Cathedra publica, quam conscenderat, laboribus
 suis Academicis Heidelbergensibus colophonem
 daturus, tabulæ pensili inscriptū legerit versum.

Carmina jam moriens canit exequialia Cygnus.

Annon exinde concludere liceret, hodie num adhuc DEUM instantes calamitates, mortem &c. Scripturis prædicere. Respondemus: Tantam quidem esse Heideggeri, cujus veneramur manes, tanquam Viri fide dignissimi, & circa Ecclesiam & Rempublicam Literariam optimè meriti, Authoritatem, ut de veritate hujus Scripturæ nullum sit dubium; verum enim vero eundem versum manu divina adpictum, mortem viri docti prædixisse, nemo mihi persuadebit, ex rationibus supra dictis, quas allatum exemplum non evertit: facili enim negotio unus ex studiosis siue amicus fuerit, siue inimicus, hunc versum clandestina manu tabulæ adpingere potuit, cum instans Professoris discessus jam satis fuerit notus; nec est, quod quis eventum mortis subsecutæ objiciat: potuit enim scriptor ad discessum collimare, per quem civibus Academiae emoriebatur.

An quid mali subsit ad obvia signa emendare vitam.

§. XXXIII.

ECquid tandem subest mali, si quis obvia signa gratiæ gratuito amplecteretur animo, & ad signa iræ suam emendaret vitam? Respondemus: Ex rebus naturalibus ansam sumere pias instituendi meditationes, non nisi bonum. Hoc sensu totus liber naturæ plenus est signorum & characterum, Dei Omnipotentiam, Clementiam, Sanctitatem, aliasque Virtutes designantium. Hinc Psaltes inquit: *Cæli enarrant Gloriam Dei*, Ps. 19. & sic nomen Dei gloriosum est

est per totam terram. Hoc sensu loquuntur Magnalia DEI
 faxa, loquuntur plantæ & quidquid oculis in rerum natura
 obvium est, piam attollit mentem ad meditanda divina, ad
 excitandam pietatem, & evitanda sincerâ conversione ma-
 la; at verò ex quibusvis levibus & naturalibus rebus signa
 sibi fingere ex instituto divino hoc vel illud prædicentia,
 superstitionem sapit Ethnicam; clementiæ divinæ derogat,
 timorem filialem expellit & in servilem mutat, studium pre-
 cum debilitat; Deum, Ens supremum & absolutum, fingit
 a causis secundis vel dependens vel quoad decreta sua mu-
 tabile; ministrorum Verbi Divini Scripturæque efficaciam
 extenuat, animosque hominum reddit anxios sine funda-
 mento: Præstat igitur dispersa superstitionis nube, fidem
 suam non nisi solidis fundamentis superædificare; faciles
 plebeculæ credulæ nugas generosa mente contemnere, in
 Providentia Dei acquiescere, a peccatis indies & plusquam
 ad signorum famam respiscere, confidere Deo, quod mala
 quævis ipse possit avertere, & si gloria nominis sui, Ecclesiæ
 salus, hominumque status depravatus pœnas mereatur,
 quod tum pios ac fideles suos, quovis modo possit custodire,
 & si ipsi publicis calamitatibus implicentur, quod tamen om-
 nia ipsis in bonū cooperari debeant. Hæc optima est Theo-
 logia: hæc demum certissima rerum futurarum est divinatio.

Odi profanum vulgus & arceo.

Adjicere lubet pias meditationes Poëtæ cujusdam
 Regiomontani, cum exhortatio ad pœnitentiam nun-
 quam non sit utilis, salva tamen limitatione.

I.

Sichre Welt! wie drückest du /
 Die Augen immer fester zu!
 Und wilst aus deinen Wercken /

Wie

Wie lang der Höchste im Himmel sich/
Erzörnet habe über dich /
Verblendet noch nicht mercken!

2.

Du darffst nicht grüblen dies und das /
Auf Rauten- oder Fenster- Glas /
Und suchen Wunder- Zeichen:
Da Moses und Propheten dir /
So / wie die Sünden stellen für /
Das Straff-Register reichen!

3.

Du gehst ohn alle Furcht daher /
Als wenn kein Gott im Himmel wär /
In fluchen / schweren / lügen /
Entheilgest du vielfältig Ihn /
Darbey ist dieses dein Bemuhen /
Den Nächsten zu betrügen.

4.

Du sprichst aufs Wort der Priester Schaar /
Gebent und harre hier und dar!
Bleibst doch bey deinem Willen:
Umb / was sie ruffe / straff' und bitt'
Auf dem gottlosen Weg und Tritt
Das Sünden- Maas zu füllen.

5.

Was Obrigkeit gebent und spricht /
Geschieht aus Herzens Gottsfurcht nicht:
Wie Kinder Bosheit treiben /

Was

Was des Gefindes Übermuht /
Für Böses ihrer Herrschafft thut /
Das ist nicht zu beschreiben.

6.

Wie Faust und Hertz und Zunge töd't
Der Ruff davon gen Himmel geht /
Ist schwerlich auszusagen:
Wie sehr im Schwang' und wie gemein
Auch andre schwere Sünden seyn /
Muß seuffzend man beklagen!

7.

Wie hoch es mit dem Kleider-Pracht /
Am Ende dieser Welt gebracht /
Auch bey geringem Stande:
Subtil' und grobe Schinderey /
Fast überall gestiegen sey /
Sieht man auch hier im Lande!

8.

Dies ist ins Hertz dir ins Gemüht /
Wo Gott auch durch die Fenster sieht /
Geschrieben und gerissen /
O Mensch / wo man dir rathen kan /
So fang dies Augenblick doch an
Zu gehn in dein Gewissen!

9.

Dir Preussen / rufft Gott also zu:
O trocke nicht auf deine Ruh /
Worin ich dich bewahret:

Es

Es brennet deines Nächsten Wand:
 Sieh zu / ob meines Zornes Hand
 Dich nicht aufs letzte sparet.

10.

Dein Sünd-Geschrey ist auch vor mir:
 Zur Buße hab' ich gnädig dir /
 So lange Frist gegeben:
 Versäume meine Langmuht nicht /
 Sonst werd im Grim mein Angesicht
 Ich wider dich erheben!

II.

Leg' ab den Stolz- und Übermuth /
 Sonst solt du meine scharffe Ruth /
 Wie du verdient empfinden!
 Und spüren was für Herbelend
 Und Straffe dir mein Zorn bereit't
 Für deine grosse Sünden!

12.

Bekehrst du dich vom Sünden- Stand!
 So wil ich dich wie einen Brandt
 Aus grossen Feuer reissen:
 So solt du unter meiner Hand /
 Mir ein geseegnet liebes Land /
 Mein Eigen seyn und heissen!
 A M E N.

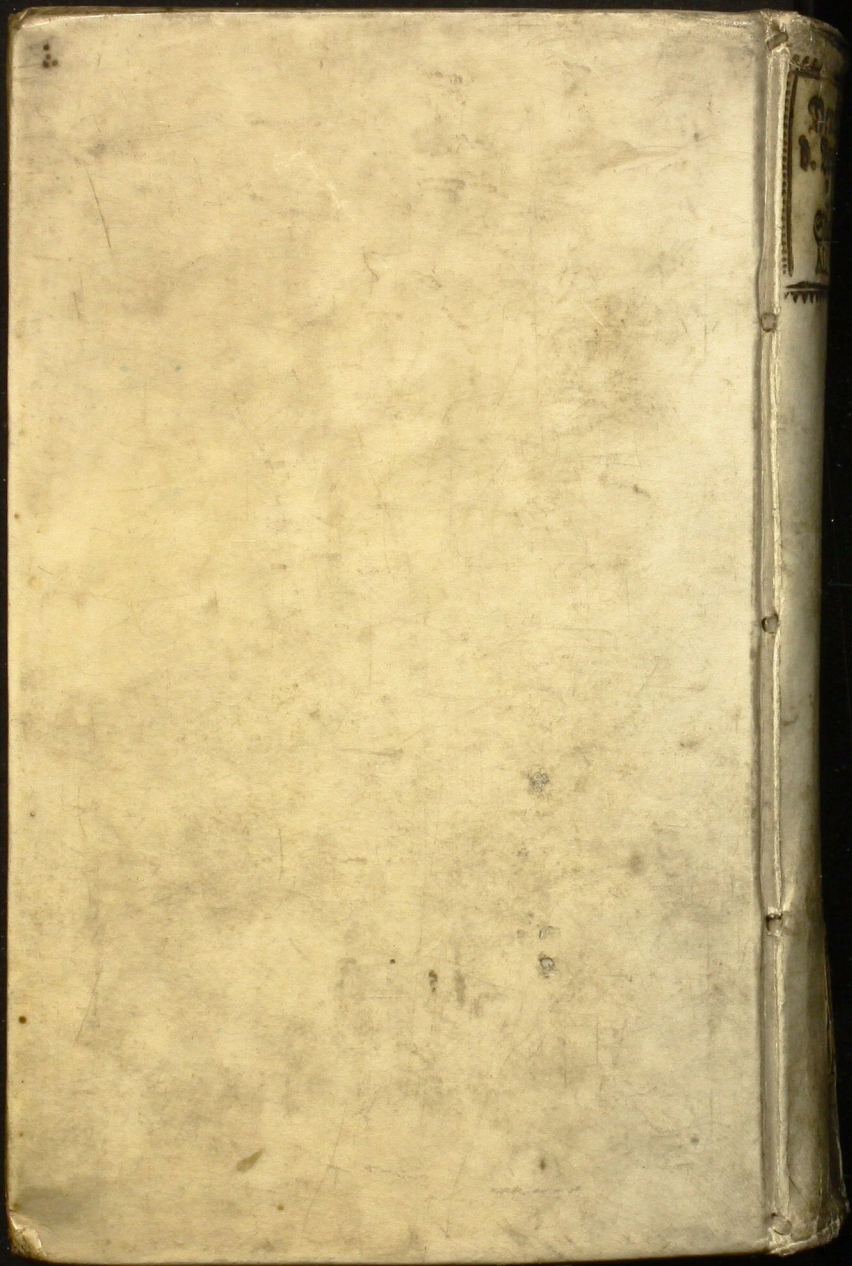
os (o) so
 9

Re. H.

Mf 219^e
S

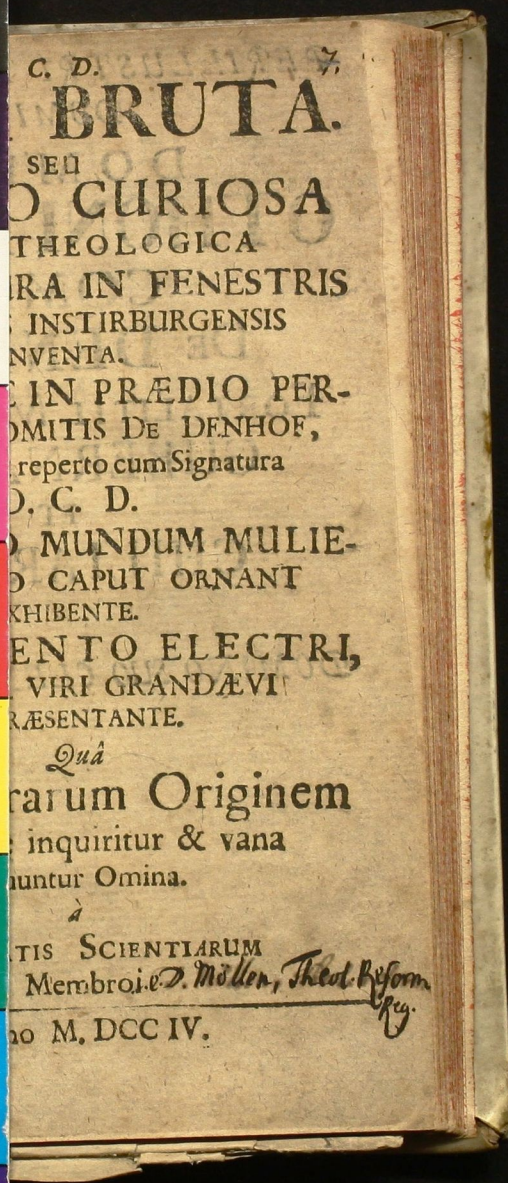
v. 18

Farbkarte #13

B.I.G.

C. D.

BRUTA.

SEN

O CURIOSA

THEOLOGICA

RA IN FENESTRIS

INSTIRBURGENSIS

NVENTA.

IN PRÆDIO PER-

OMITIS DE DENHOF,

reperito cum Signatura

D. C. D.

MUNDUM MULIE-

CAPUT ORNANT

KHIBENTE.

ENTO ELECTRI,

VIRI GRANDÆVI

RÆSENTANTE.

Quâ

rarum Originem

inquiritur & vana

untur Omina.

TIS SCIENTIARUM

Membroi e. D. Mollen, Theol. Reform.

M. DCC IV.

